

Sanayimiz için Çıkış Yolu Var mı?

Aykut Göker

Türkiye, ciddi ölçüde araştırma yapan; sanayii teknolojik açıdan yeni ya da daha gelişkin ürünler, üretim yöntemleri, sistemler ya da hizmetler geliştirebilme becerisini kazanmış bir ülke haline gelebilir mi?

Ege Bölgesi Sanayi Odası Vakfı'nın 20 Eylül'de İzmir'de düzenlediği panelde, sanayimizin AR-GE'ye yönelmesi gerektiği dile getirildiğinde, Oda Başkanı N. Atıl Akkan şöyle demişti: *“AR-GE'nin gerekliliğine biz de inanıyoruz. Ama bırakın AR-GE'yi bir yana, çoğu sanayicimiz üretimini zor sürdürüyor. Beş yıl önce kurduğumuz Organize Sanayi Bölgesi'ne taşınan deri sanayicilerimiz makûl faiz haddiyle işletme sermayesi bulamadıkları için bugün kapılarını kapatma durumundalar. Bu finansman sistemiyle sanayicilik yapmak mümkün değildir...”*

Türkiye'nin 500 büyük kuruluşu içindeki özel sektör firmalarının faaliyet dışı gelirlerle ayakta kalabildiklerini; bu olmasa üretimlerini sürdüremeyeceklerini biliyoruz. İSO Başkanı Hüsamettin Kavi Temmuz sonlarında yaptığı açıklamada, *“bu firmaların 1999'da net dönem kârı 720 trilyon lirayken, üretim dışı faaliyet gelirleri 1,5 katrilyon lira oldu. Yani diğer gelirlerin dönem kârına oranı %219'a çıktı. Bu durum 1999'da özel kuruluşların üretimden zarar ettiğini, bu zararın diğer gelirlerle düzeltildiğini gösteriyor”* demişti.

Üretimimizin yıllardır önemli bir artış göstermediğini, sanayie çok az yatırım yaptığımızı, çoğu fabrikamızın teknolojik açıdan yaşlandığını biliyoruz. Bütün bu tespitler bizi, Türkiye'deki ekonomik-politik iklimin sanayi için uygun olmadığı noktasına getiriyor. O zaman, pek tanınmış bir sanayicimizin deyiimiyle *“üretici olmak yerine rantçı olmanın daha iyi olduğu”* bir ortamda, AR-GE yapan bir sanayii nasıl yaratacağız?

Galiba, önce, üreten bir ekonomi haline gelmek için uygun iklimi yaratmak, bütün politikalarımızı bu amaca hizmet edecek biçimde yeniden düzenlemek zorundayız. Kaldı ki, sanayie yönelmenin şartları hazır olsa bile, yenilikçi, yaratıcı, bu yeteneğini kendi yaptığı AR-GE'ye dayandırarak kalıcılaştıran ve dünya pazarlarında iddia sahibi olan bir sanayi yaratabilmek başka önlemlerin de alınmasını gerektirir. Bir OECD dokümanında (1998) vurgulandığı gibi, *“bunun için ülkenin teknoloji politikası ekonomi politikasının tamamlayıcı bir parçası olmalıdır. AR-GE ve inovasyon faaliyetleri yalnızca, yeni bilgilerin [yeni teknolojilerin] üretilmesi, yayınması ve özümsemesine dayanmaz; aynı zamanda, ülkenin öğretim-egitim, finansman, yatırım, ticaret, yabancı sermaye, rekabet, işgücü ve istihdam politikalarına ve yürürlükteki kurallara da sıkı sıkıya bağlıdır.”* Bu politikalar arasında, teknoloji politikasını gözeterek gerekli uyumun (orkestrasyonun) sağlanmasında görev devletindir. Devletin görevi bununla da bitmez. Sanayii AR-GE'ye yönlendirecek etkin bir finansal destek politikasının da yürütülmesi gerekir. Çünkü, AR-GE faaliyetlerinde iktisatçıların **“pazar tökezlemesi”** dedikleri olay söz konusudur. Firmalar, geliştirdikleri yeni proses ya da ürünlerin, fikri mülkiyet haklarındaki ilerlemelere rağmen, başka firmalarca nispeten az bir yatırım maliyetiyle taklit edilebilmesi gibi nedenlerle, AR-GE faaliyetlerinin getirisini bütünüyle kendilerine mal edemezler. Ayrıca bu tür faaliyetler, çoğu zaman büyük harcamaları gerektirir; üstelik bir de, büyük ölçüde teknolojik belirsizlik ve ticari risk taşır.

Sonuçta firmalar, bu gibi sebeplerle toplumsal açıdan gerekli olan optimum düzeyin altında AR-GE yatırımı yaparlar. Prof. Müldür ve Prof. Caracostas'ın işaret ettikleri gibi, ***“AR-GE ve inovasyon yatırımlarının özelliğinden kaynaklanan bu güçlükler göz önünde tutulduğunda, bütün pazar ekonomilerinde, hükümetlerin/devletin şu ya da bu biçimdeki yatırımları olmaksızın, bilimsel ve teknolojik ilerleme için gerekli sermayenin gerektiği düzeyde sağlanabileceğini düşünmek, öyle gözükmektedir ki, yalnızca bir hüsnükuruntudan ibarettir.”***^(*)

Avrupa Komisyonu, Araştırma Genel Direktörü'ne bağlı Bölüm Başkanlığı görevini yürüten ve III. Teknoloji Kongresi'ne de konuşmacı olarak katılan Prof. Müldür bu tespiti Kongre'de şu kanıtla desteklemişti: *“Reagan döneminde, dönemin karakteristik özelliği olan liberal söyleme rağmen, ABD, 1980-1990 yılları arasında, Avrupa Birliği ile karşılaştırıldığında, AR-GE'ye, Federal Bütçe'den, 540 milyar Dolar daha fazla yatırım yapmıştır. Bu fark, 1967-1990 yılları arasında, 1.260 milyar dolar'dır.”*

Türkiye olarak, sanayimizi böylesi, bütünsel bir politika çerçevesinde ele almaya hazır mıyız; bu siyasi-toplumsal iradeye sahip miyiz? Değilsek, galiba, sadece sanayimiz için değil, Türkiye için de çıkış yolu çok zor...

CBT, 18 Kasım 2000.

^(*) Caracostas, P. ve U. Müldür, *“Society, The Endless Frontier”*, 1998 (Avrupa Komisyonu yayını).